

12. Конституція України: прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996р. – К.: Преса України, 1997.– 80 с.

13. Навчальна програма з фізичної культури для 5-9 класів загальноосвітніх навчальних закладів /підготовлена робочою групою у складі: Т. Круцевич, Л. Галенко, В. Дерев'янка та ін.– К., 2012 – 21 с.

14. Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів. / Б. Шиян / Ч. 2. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 248 с.

15. Шеремет Б. Оцінка рівня сформованості інтересу до систематичних занять фізичною культурою / Б. Шеремет / Наука і освіта. – 1998. – № 3. – С. 49 – 53.

УДК 378.046:373.2(477)«20»

ФОРМИ ПІДГОТОВКИ ДОШКІЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ (30–40-ві рр. ХХ ст.)

Федорович А.В., к. пед. н., доцент,
докторант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У статті характеризуються стан і форми підготовки фахівців дошкільної освіти УРСР у 30–40-х рр. ХХ ст.; підкреслюється позитивний вплив пропаганди на підвищення кваліфікації дошкільних працівників, освіченість батьків, агітацію молоді до навчання, «педагогізацію людності»; окреслюється поетапна система освіти працівників дошкільних установ: курси, педагогічні технікуми, педагогічні інститути; відзначається негативний вплив вилучення педології із навчальних планів підготовки вихователів на розвиток теорії і практики дошкільного виховання у подальші роки.

Ключові слова: *суспільне дошкільне виховання, підготовка фахівців дошкільної освіти, форми підготовки педагогічних працівників, курси, педтехнікуми, підвищення кваліфікації дошкільних кадрів.*

В статье характеризуются состояние и формы подготовки специалистов дошкольного образования УССР в 30–40-х гг. XX в.; подчеркивается положительное влияние пропаганды на повышение квалификации дошкольных работников, образованность родителей, агитацию молодежи к обучению, «педагогизацию населения»; определяется поэтапная система образования работников дошкольных учреждений: курсы, педагогические техникумы, педагогические институты; отмечается негативное влияние изъятия педологии из учебных планов подготовки воспитателей на развитие теории и практики дошкольного воспитания в последующие годы.

Ключевые слова: *общественное дошкольное воспитание, подготовка специалистов дошкольного образования, формы подготовки педагогов, курсы, педтехникумы, повышение квалификации дошкольных кадров.*

Fedorovych A. V. THE FORMS OF PREPARATION OF PRESCHOOL WORKERS IN SOVIET UKRAINE (in 30–40th of XX century)

In the article the state and forms of preparation of specialists of preschool education of Soviet Ukraine in 30–40th of XX century are characterized; positive influence of propaganda is underlined on in-plant training of preschool workers, enlightenment of parents, agitation of young people to the studies, “pedagogisation of population”; the stage-by-stage system of education of workers of preschool institutions is outlined: courses, pedagogical technical colleges, pedagogical colleges; negative influence of exception of pedology is marked from the curricula of preparation of educators on development of theory and practices of preschool education in further years.

Key words: *public preschool education, preparation of specialists of preschool education, forms of preparation of pedagogical workers, courses, pedagogical technical college, in-plant training of preschool cadres.*

Постановка проблеми. Педагогічна освіта, розвиваючись у певних історичних, політичних та соціальних умовах, завжди відображає національні, культурні традиції, погляди на роль вихователя, його статус, престиж. Її пріоритетним завданням сьогодні є підвищення компетентності та якісна підготовка фахівця, який у майбутній професійній діяльності створював би

належні умови для реалізації і розвитку природного потенціалу (фізичного, психічного, соціального) особистості вихованця, розширення його світогляду, формування механізмів самореалізації.

Очевидно, що вимоги до рівня освіти та кваліфікації дошкільного педагога мають відповідати запитам суспільства, освітнім і духовно-культурним потребам дітей та їхніх

батьків, а також спрямовуватись на формування готовності до професійної діяльності зі збереженням минулих і сучасних надбань.

Потреба вдосконалення системи дошкільної освіти постійно актуалізує проблему дослідження історичного шляху її розвитку. Зокрема, цікавими на наш погляд, є 30–40-ті рр. ХХ ст., час особливої уваги держави до проблем виховання дітей, з одного боку, та драматичних подій для українського населення – з іншого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи зазначений період, науковці (Л. Артемова, О. Бондар, Л. Лохвицька, І. Улюкаєва) акцентують на тому, що він характеризувався активним пошуком шляхів побудови належної системи суспільного дошкільного виховання. Зокрема, створювались різні типи дошкільних освітніх установ, розширювались форми підготовки дошкільних фахівців, створювались наукові інститути та сектори дошкільного виховання тощо.

Докладну інформацію про стан виховання дошкільників можна знайти на сторінках науково-методичного журналу «За комуністичне виховання дошкільника» [9; 10; 11; 12; 14], який видавався із 1931 р. Тут пропагувались ідеї дошкільного виховання (дискусії, настанови, програми, досвід роботи, рецензії на літературу), особлива увага зверталась на підготовку педагогічних кадрів, організацію життя дітей, забезпечення їх літературою, іграшками, дидактичними засобами тощо.

Історико-педагогічні дослідження сучасних науковців дають змогу дізнатись про проблеми дошкільного виховання у різних регіонах України: Т. Головань (Криму), С. Дітковська (Донбас), З. Нагачевська (Сх. Галичина), Г. Рега (Закарпаття) та ін. У них частково згадується про особливості підготовки педагогічних кадрів для дитячих установ. Заслужують уваги розвідки Л. Батліної, у яких проаналізовано процеси становлення та вдосконалення змісту, форм і методів дошкільного виховання в Україні в період 1917–1941 рр. Дослідниця стисло подає умови функціонування дошкільця, визначає основні етапи розвитку галузі, показує динаміку поширення мережі закладів суспільного дошкільного виховання.

Водночас малодослідженими залишаються проблеми змісту, форм і методів підготовки дошкільних кадрів в освітніх інституціях, що організовувались у різні історичні періоди.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати основні форми підго-

товки та підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти в УРСР у 30–40-х рр. ХХ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціально-економічне життя українського суспільства в 30-х рр. ХХ ст. характеризувалося складними і насиченими процесами. Централізовані державні плани (п'ятирічки) юридично мали силу законів і були спрямовані на розвиток економіки, техніки, науки, освіти та культури Української РСР. Примусова реалізація цих завдань завдала нищівного удару українському населенню. Індустріалізація, а найбільше примусове вилучення хліба і насильницька колективізація спричинили голод 1932–1933 рр. в Україні, тривале та різке зниження рівня життя у наступні роки. Хоча згодом кількісні показники виконувались краще, проте руйнівну силу мав терор (арешти, розстріли, репресії, чистки, залякування, дискримінації, висилки). Партиїний курс щодо національного питання, припинення українізації негативно позначились на суспільному житті. Інтелектуальний потенціал населення значно ослаб. Істотна частка інтелігенції була знищена або покинула країну. Руйнувалось усе старе і звичне для буття, на тлі суцільної кризи і зубожіння з'явилися абстрактні гасла і мрії про «світле майбутнє». Цей час захоплював і насторожував, возвеличував, ламав і переміняв людські душі [13].

У період здійснення індустріалізації промисловості та колективізації сільського господарства було розпочато «дошкільний похід» (1930 р.) – агітаційну роботу і розгортання різноманітних форм суспільного дошкільного виховання з метою «визволення» матерів від догляду за дітьми для суспільної праці. «За один цей рік (1931 р.) втягуємо до соціалістичної промисловості, транспорту та капітального будівництва 8 000 жінок, а до всього народнього господарства – 1 600 000 робітниць» [1, с. 36].

Дошкільна освіта тоді розглядалась як важлива ланка, орієнтир у політичному просторі, соціалістичному будівництві, боротьбі з класовою нерівністю, формуванні радянської людини. Зміст, режим роботи дошкільних закладів, термін перебування дітей у них пристосовувались до зайнятості населення у сільському господарстві та на виробничих підприємствах, які працювали за багатозмінною системою. Завдяки державному контролю, широкому залученню різних відомств, громадськості кількість дитячих садків (сезонних і стаціонарних) зростала, що зумовлювало потребу відповідного кадрового забезпечення, яке відбувалось досить мляво (в окремих місцях

востях 70% усіх працівниць дитсадків були висуванки з виробництва без спеціальної підготовки).

Для задоволення дошкільних установ фахівцями визначалась така система підготовки: вища школа – інститут народної освіти (ІНО), середня – педагогічний технікум, нижча форма пришвидшеної освіти – постійно діючі курси. Педагогічні (дошкільні) факультети діяли у чотирьох інститутах – Київському, Харківському, Дніпропетровському та Полтавському. У 1931 р. працювало 54 педагогічні технікуми, 8 з яких готували кадри для національних дитячих садків (російських, польських, єврейських, грецьких, болгарських, німецьких) [8]. Навчання проводилось на стаціонарних, заочних та вечірніх відділеннях за трьома компонентами – соціально-економічним, загальноосвітнім і педагогічним. На той час діяла єдина для всього СРСР система педагогічної освіти, яка була затверджена постановами РНК УСРР «Про реорганізацію мережі і системи педагогічної освіти» (11 травня 1930 р.) та «Про реорганізацію системи педагогічної освіти» (11 липня 1930 р.).

Основною формою підготовки дошкільних працівників на початку 30-х рр. ХХ ст. був заочний дошкільний педтехнікум. Його навчальний план було розраховано на два роки, щоб за цей час озброїти студентів найнеобхіднішими знаннями із спеціально-економічних і природничих наук, а також «ввести в курс проблем марксо-ленінської педагогіки» й особливо докладно ознайомити із циклом теорії та практики комуністичного виховання дошкільників [11].

Навчальна частина Всеукраїнського інституту підвищення кваліфікації педагогів (ВІПКП) публікувала хроніку про проведення всесоюзних нарад, сесій студентів-заочників, курсів підготовки з деталізацією кількості слухачів, тривалості, змісту навчання (перелік дисциплін, теми лекцій, консультацій, семінарів тощо) та ін. Зокрема, дізнаємося, що у 1931 р. у Харкові організовано навчання на заочному дошкільному відділенні педтехнікуму ВІПКП. Сесія складалась із лекцій, семінарського опрацювання теоретичного матеріалу та з практичної праці на заводі, в майстерні і дитустанові. Студенти вивчали «найголовніші галузі педагогічної освіти»: основи ленінізму (12 год.), діалектичний матеріалізм (12 год.), основи марксо-ленінської педагогіки (12 год.), основи індустріального виробництва (12 год.), теорію і практику комвиховання в дошкільних установах (36 год.), політехнічний практикум (48 год.), практичну працю (20 год.), відвідування дитустанов (21 год.) [14].

Склад сесії був строкатим за рівнем підготовки, поділявся на такі групи: а) студенти першого і другого курсу; б) методактив (не студенти); в) студенти-випускники. Перша група відпрацьовувала лише навчальний матеріал, а дві інші мали додаткові заняття (план методроботи в районі, перегляд статуту дошкільної установи, робота опорних установ, поєднання зі школою та ін.) [10].

Бачимо, що значна увага у цей період приділялась політехнізації, антирелігійному та інтернаціональному вихованню. У змісті підготовки дошкільних кадрів важливе місце посідали дисципліни так званих «основ наук» (фізики, хімії, математики), політехнічний напрям, практика на виробництві. Водночас розроблялись вимоги до «політехнічної» іграшки, виготовлялись відповідні засоби з метою залучення дошкільників до виробничої праці. У дитячих садках «робітні» кімнати оснащувались механізованими верстатами, щоб діти виготовляли різні речі, зокрема для потреб групи (ящики, підставки, полочки, дровка для прапорців тощо). Заняття у таких кімнатах разом із вихователями проводили педагоги-інструктори [6]. Також відзначалися свята на виробництві, дітей виводили на демонстрації, влаштовувались спеціальні агітаційні збори.

За короткі терміни задовольнити зростаючу мережу дитячих установ дошкільними працівниками належного рівня підготовки було неможливо. «Готування цих кадрів іде і піде найближчих років шляхом короткотермінових курсів (від двотижневих до тримісячних)... Ті, що закінчили різні фребелівські курси, дістали настановлення буржуазної педагогіки, непридатні є для виховання нової комуністичної зміни» [1, с. 36]. З метою залучення молоді до навчання застосовувались різноманітні форми і методи агітації. Однак механічний (примусовий) набір спричинював неуспішність, проблеми в організації навчального процесу, відставання студентів.

Оскільки перші масові випуски фахівців дошкільної освіти очікувались лише в 1933 р., Наркомос зосередився на організації короткотермінових курсів у кожному районі. Це був вимушений тимчасовий захід. Було розроблено і впроваджено єдину програму та навчальний план для три- і шестимісячних курсів для підготовки дошкільних кадрів на базі семирічки і чотирирічки [3, с. 41; 4, с. 26]. Зазвичай курси працювали у лютому – березні до початку літа, щоб забезпечити фахівцями сезонні дитячі майданчики на селі.

З метою підготовки вихователів для постійних (стаціонарних) дошкільних освітніх закладів організовувались курси з трива-

лішим строком навчання. На них скеровувалися жінки, які могли й не мати (навіть початкової) освіти, і, як правило, не знали специфіки педагогічної роботи. Через низький рівень освіти студенток організація курсової підготовки на місцях була ускладнена. Окрім цього, забезпечити якісну підготовку було важко через відсутність необхідної навчальної літератури зі спеціальності, не було підручника з дошкільної педагогіки. На місцях проведення занять (лекційних, практичних) із дисциплін дошкільного профілю часто здійснювалось учителями середніх шкіл, медичними працівниками [8]. Перенесення шкільних засобів і методів навчання в умови дитячих закладів, призводило до втрати специфіки навчально-виховного процесу дошкільної установи, ігнорування особливостей дітей дошкільного віку.

Улітку 1932 р. планувалось охопити літніми майданчиками 100% дітей селян. Тому Наркомос звелів ВІПКП підготувати заочно 15 тис. працівників, організувавши десятимісячні курси (грудень – вересень). На курси приймалися жінки (робітниці, колгоспниці, незаможні селянки) з освітою не меншою за чотирирічну. Популярним було шефство над курсантками. Для поліпшення навчання з колективу дитустанови обиралась найкраща робітниця (чи та, яка мала досвід роботи). Вона відповідала за «просунення курсантки вперед» (стежила за опануванням знаннями, виконанням завдань, допомагала у вивченні методик). Результати обов'язково обговорювались на педагогічних нарадах [7].

Шефство над селом здійснювалось і міськими дитсадками через проведення курсів, семінарів. Здійснювались систематичні виїзди до дитячих закладів колгоспу, де відбувалась безпосередня допомога у практичній роботі, проводилась роз'яснювальна робота серед вихователів і батьків.

Поширеною формою агітації дошкільного виховання та підготовки фахівців була педагогічна консультація, яка здійснювалась у будинках культури, на підприємствах, безпосередньо при клубах, червоних кутках у вузькому колі. Основними завданнями консультації були педагогічна пропаганда (ознайомлення робітників із конкретними питаннями комуністичного виховання), допомога родині (індивідуальні консультації), організація колективних заходів щодо обслуговування дітей (вечірніх кімнат, дитсадків, семінарів). Місцеві педагогічні консультації у формі бесід, індивідуальних розмов, доповідей педагога, лікаря пропонували важливість професійного догляду за дітьми, заохочували батьків до самоосвіти, закликали до обов'язкового дошкільного

виховання. Використовувались пересувки, друковані газети, стінгазети, плакати, довідковий стіл (книжки для дітей і для батьків, форми дитячого одягу, лото, іграшки, матеріали для праці, гасла). Позитивними в організації консультацій були планові обстеження дітей, вивчення їхнього оточення, умов життя, харчування, організації режиму дня, контроль за виконанням порад. Якщо виявлялись прорахунки, то здійснювалось скеровування до районної педолого-педагогічної консультації [16].

У 30-х рр., наприклад, в Одесі на громадських засадах діяла консультація при Будинку єврейської культури (організована у 1929 р.). Її мета – педагогізувати єврейські «трудящі маси» через поради батькам, ознайомити матерів із способами комуністичного виховання, дати дитині розумну розвагу, поширити ідеї дошкільного походу. При консультації була виставка з питань харчування, праці, одягу, сну, ігор, іграшок, примітивного кутка дитини вдома, літератури дитячої та для батьків. Роботу з відвідувачами проводили лікарі, вихователі дитячих садків і студенти єврейського відділу ІНО. Влаштовувались курси для матерів на 6 місяців по дві години один раз на п'ятиденку від 7 до 9 вечора. На період навчання матерів діти віком від 4 до 9 років перебували у вечірній кімнаті, що утримувалась зусиллями консультації. У 1930–1931 н.р. було організовано денний дитячий садок [5].

Педагогічна пропаганда дошкільного виховання здійснювалась шляхом радіопересилання. Поширення радіо зумовило «педагогізацію людності» у двох напрямках: лекції на методико-педагогічні теми («Підсумки дошкільного походу», «Завдання комуністичного виховання», «Політехнізація дитсадка», «Антирелігійне виховання», «Що і як розказувати дітям» тощо) та консультації (який режим потрібний дитині влітку, які гри давати дитині, чи можна карати дитину, чи можна дитині працювати, які книжки купувати дітям тощо). Завдяки радіофікації дошкільних установ проводились систематичні колективні слухання у садках, червоних кутках. Такі слухання контролювались, обговорювались на нарадах активів дошкільниць [12].

Значна увага приділялась якості суспільного дошкільного виховання. Було видано низку документів щодо створення іграшки, зокрема, постанову «Про ідеологічне керівництво дитячою іграшкою» (1931 р.), схвалено «Програму та внутрішній розпорядок дитячого садка» (1932 р.), опубліковано настанови комісара народної освіти М. Скрипника «Про завдання народного

виховання» (1932 р.), «Основні питання виховання в дошкільних установах» (1933 р.), затверджено книгу «Робота дошкільного закладу восени і взимку» (молодша група) (1933 р.) та ін. [2, с. 306–310].

Покращенню сприяли й дослідження Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП), що був створений ще в 1926 р. на базі науково-дослідної кафедри педагогіки Харківського ІНО та Харківської дослідної станції Управління соціального виховання НКО УСРР. Дошкільна секція УНДІП пропонувала затвердити такі типи дошкільних установ: дитячі садки з певним відсотком вечірніх і нічних груп при них, дитмайдани (сезонні), інтернат (для сиріт), дошкільні кімнати при дитячих книгозбірнях. Основним вважався дитячий садок «з 10 год. робітним днем на одну зміну, одноклупетовий (3 групи)» [9, с. 16]. Відповідно до потреб дитячих установ створювались посібники прикладного характеру, розроблявся зміст освітньо-виховної роботи в дошкільних закладах (режим дня, обладнання, правила догляду за дітьми, методи роботи згідно з сезоном, вимоги до медико-санітарного обслуговування, дитячого устаткування), постійно вдосконалювались нормативні програмні документи, закладались основи теорії і методики виховання дітей дошкільного віку, здійснювалась робота щодо побудови та пристосування приміщень для оздоровлення малюків (душі, фізкультурні майдани, зелені насадження, веранди для спання на повітрі, ізоляційна кімната з боксами для дітей за станом здоров'я). Написані українськими науковцями книги (наприклад, «На допомогу вихователям-колгоспникам») використовувались у роботі та безпосередньо у підготовці вихователів, хоча основною була науково-методична література московських видавництв.

Відзначимо також чітку організацію здобуття освіти та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, до якої Наркомос активно залучав додаткові надходження з бюджетів місцевих рад, відшкодувань профспілкових та громадських організацій, коштів підприємств, установ. Методичне керівництво дошкільною роботою посилювалось через створення опорних, зразкових та дослідних дитячих садків. Для дитячих установ було визначено такі категорії дошкільних кадрів: 1) наукові робітники; 2) дослідники та викладачі вишів; 3) практичні робітники. Планувалась така їхня підготовка: педагог-вихователь (річні курси і педтехнікуми), завідувач установи (річні курси і ВІПКП), педолог (виш), методист-інструктор (виш), інспектор-організатор (виш),

педагог-дефектолог (виш), лікар (виш), медсестра (медтехнікум), техперсонал (семінари) [9, с. 17]. Для підвищення кваліфікації методистів, інструкторів, завідувачів використовувались педагогічні читання, з'їзди, конференції. Було загальноновизнано недостатність курсової підготовки та необхідність здобуття вихователями хоча б рівня середньої школи, а потім вищої.

Незважаючи на позитивні зрушення, Наркомос різко взявся за справу очищення навчальних програм від «усякого мотлоху», тож невдовзі «старі навчальні плани і програми змінили на нові, викувані у тяжкій боротьбі за революційну методу» [13]. Зокрема, поступово скорочувалась кількість годин на вивчення педології (психологія, анатомія і фізіологія дитини), а після 1936 р. її було вилучено з навчальних планів підготовки педагогічних кадрів за антинауковість, шкідливість та буржуазну суть. Зміст наук про дитину був переглянутий, що мало надзвичайно згубні наслідки для теорії і практики дошкільного виховання.

Цільова програма дій комуністичного виховання і пропаганди призвела до того, що до середини 30-х рр. ХХ ст. у більшості людей була сформована тоталітарна свідомість, що передбачала конформізм та засвоєння «правильного орієнтування» (бути мовчазним спостерігачем, палким прихильником політики влади). Така позиція посприяла руйнації системи цінностей, характерної для суспільства в минулому. Політика спрямовувалась на формування свідомості людини, нав'язування єдиного світогляду, апелювала до розмежування «своїх» і «чужих», диктувала необхідність пошуків «ворогів», контролювала політичний простір освіти, намагаючись виробити необхідне ставлення до подій політичного і громадського життя, виявлення і виключення «небажаних». Зокрема, студентська молодь піддавалась постійним чисткам й арештам. Її життя підпорядковувалось різними кампаніям радянської влади, ударництву. Жертовність (відданість ідеям партії) заради побудови «світлого майбутнього» була гарантією пролетарського статусу, необхідного для отримання освіти [13].

Педагогічні кадри, підготовлені в той час, були готові «вести широку громадську роботу», втілюючи настанови комуністичної ідеології щодо виховання дітей дошкільного віку. Надмірна ідеологізація призвела до протиставлення української дошкільної теорії російській, засудження зарубіжних науковців. Наука та освіта зазнавали критики, вихолощення народної педагогіки і культури.

Не маючи реальної змоги поліпшити становище (низький рівень підготовки ви-

хователів дошкільних садків, невиконання наборів студентів та курсантів), Наркомос ухвалив рішення про реорганізацію мережі дошкільних відділень, скоротивши їх кількість до 15. Припинили своє існування три з чотирьох раніше відкритих дошкільних факультетів. У 1937 р. педагогічні технікуми перейменовано на педагогічні школи. З метою надання всім працівникам дитячих садків середньої спеціальної освіти Наркомос УРСР видав наказ «Про заочну і вечірню освіту дошкільних працівників» (1939 р.) [4, с. 31–32]. У наказі було визначено завдання охопити в 1939–1941 рр. заочним і вечірнім навчанням усіх працівників дошкільних установ, які не мали середньої спеціальної освіти. Керівників органів народної освіти зобов'язали на місцях позвільняти тих, хто не мав спеціальної освіти [15].

Поступовий розвиток суспільного дошкільного виховання було перервано початком Другої світової війни. Після приєднання до УРСР Галичини, Волині і Буковини (1939–1940 рр.) радянський терор поширився і на ці краї; він стосувався як українців, так і поляків. У перші дні радянсько-німецької війни заарештовано і знищено кілька тисяч українців; під час відступу радянські органи змушували евакуюватись на схід керівних українських діячів; тих, хто ухилявся, ліквідували. Такі умови, звичайно ж, позначились на рівні життєвого стандарту. Окрім ганебних дій влади щодо знищення населення, удар було спрямовано на освіту, посилення політичного впливу [13].

У 1941–1943 рр. територія України була окупована німецькими військами, відбувались жорстокі бої, знищувались тисячі українських міст і сіл, загинули мільйони українців, освітня галузь зруйнувалась. Та після визволення українських територій почалась робота з її розбудови – було відновлено дошкільні садки, інтернати, далі функціонувала система, прийнята у 30-х рр.

Як зазначає І. Улюкаєва, у перше повоєнне десятиріччя практично не здійснювалась підготовка спеціалістів дошкільного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах України. Певний час Київський педагогічний інститут був єдиним, де готували дошкільних працівників. У 1945 р. в Україні було відкрито 82 педагогічних училища, з них вихователів дошкільних закладів готували лише 8. У 1948–1949 н.р. дошкільні відділення функціонували у 23 педагогічних училищах. Використовувалась форма прискореної підготовки вихователів для садків – педагогічні класи при жіночих загальноосвітніх середніх школах (у 1946–1947 н.р. їх було 24). Згодом педагогічні класи були ліквідовані [15].

У післявоєнний час зміст дошкільного виховання, а також програмно-методичні документи, що визначали діяльність педагогічних училищ і вишів, були уніфіковані для всіх союзних республік. Організацію, утримання і керівництво освітніми закладами здійснювали державні органи. У 1947 р. Народний комісаріат освіти УРСР затвердив новий Статут дитячого садка. У 1949 р. прийнято Постанову ЦК КП(б) «Про заходи щодо покращення роботи дошкільних установ та установ по охороні материнства і дитинства в УРСР». Ці нормативні документи вплинули на організацію підготовки фахівців дошкільної освіти в наступні роки.

Висновки. Отож, драматичні 30–40-ві рр. ХХ ст. для українців були періодом важких експериментів не лише в галузі освіти, а й у всіх сферах життя. Влаштування радянського стилю нового світу негативно позначилось на інтелектуальному потенціалі населення. Примусова індустріалізація, насильницька колективізація, терор, знищення інтелігенції, політика нав'язування єдиного світогляду призвели до руйнації системи цінностей, конформізму. У таких умовах розвивалась система суспільного дошкільного виховання, здійснювалась підготовка педагогічних фахівців.

Оголошений «дошкільний похід» спричинив збільшення мережі навчальних закладів для дітей, урізноманітнення їхніх типів, зумовив потребу в задоволенні дитячих умовив кваліфікованими працівниками. Розгорнулася пропаганда дошкільного виховання серед народних мас, відбувалась «педагогізація людності», ознайомлення батьків з вимогами дошкільного виховання, застосовувались різноманітні форми і методи агітації молоді до навчання, що мало свої результати.

Та все ж досягти належного рівня підготовки та кваліфікації дошкільних працівників за ці роки не вдалось. Кількість реальних фахівців із вищою освітою (вихователів) була малою, що суттєво впливало на якість виховання дітей. Примусові набори студентів зумовлювали проблеми в організації навчального процесу (не вистачало приміщень, літератури, викладачів), відставання та неуспішність. Окрім цього, було переглянуто зміст підготовки кадрів. Надмірна політехнізація, очищення навчальних програм від буржуазної ідеології, скорочення кількості годин на педологію, а згодом вилучення її з навчальних планів мали надзвичайно згубні наслідки для теорії і практики дошкільного виховання у наступні роки.

Значну увагу влада приділяла підвищенню кваліфікації дошкільних працівників, нама-

гальсь покращити ситуацію на місцях через семінари, гуртки, курси, постійні і пересувні методичні бібліотеки, шефство, консультування, ознайомлення з досвідом найкращих дитячих садків (опорних, зразкових та дослідних), інструктування через радіомовлення, педагогічні консультації на підприємствах, при клубах, у будинках культури та ін.

У досліджуваній період було запроваджено систему поетапного набуття кваліфікації працівниками дошкільних установ: курси (забезпечували підготовку вихователів для роботи з дітьми у групі) → педагогічні технікуми (випускали робітників для масових дитсадків, завідувачів) → педагогічні інститути (готували педагогів-організаторів та методистів-інструкторів дошкільного виховання для обласних, повітових та районних відділів народної освіти).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абрамсон Т. За піднесення якості роботи / Т. Абрамсон // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. – № 1–2. – С. 36–37.
2. Артемова Л.В. Історія педагогіки України : [підруч.] / Л.В. Артемова. – К. : Либідь, 2006. – 424 с.
3. Бондар О. Підготовка дошкільних працівників в УСРР у 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. / О.В. Бондар // Наукові праці Миколаївського гуманітарного університету ім. Петра Могили. Серія «Історія». – 2004. – Вип. 19. – Т. 32. – С. 39–43.
4. Дошкільна освіта: історія і сьогодення : [довідник] / [упоряд. Л.В. Лохвицька]. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 208 с.
5. Ельштейн М. Досвід роботи педагогічної консультації при Будинку єврейської культури в Одесі / М. Ельштейн, І. Шуб // За комуністичне виховання дошкільника. – 1932. – № 1–2. – С. 48–50.
6. Єськова Т. Виховання працелюбності дітей дошкільного віку на заняттях з ручної праці (1917–1941 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Т. Єськова. – Луганськ, 2010. – 22 с.
7. За якість нових кадрів // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. – № 8. – С. 27–28.
8. Онофрійчук Л.О. Підготовка фахівців дошкільної освіти: історичний аспект / Л.О. Онофрійчук // Педагогічний дискурс. – 2008. – Вип. 3. – С. 149–153.
9. Панченко Н. Дошкільне виховання на II-у п'ятирічку (Загальні настанови) / Н. Панченко // За комуністичне виховання дошкільника. – 1932. – № 9. – С. 12–18.
10. Про дошкільну сесію ВІПКП // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. – № 6. – С. 39–40.
11. Про заочний дошкільний педтехнікум // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. – № 4–5. – С. 58–60.
12. Радіопересилання для дошкільнят // За комуністичне виховання дошкільника. – 1932. – № 3. – С. 37–40.
13. Рябенко О. Студенти радянської України 1920–1930-х років: практики повсякденності та конфлікти ідентифікації : [монографія] / О. Рябенко. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 456 с.
14. Сесія студентів заочного відділення дошкільного педтехнікуму // За комуністичне виховання дошкільника. – 1931. – № 3. – С. 38.
15. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки : [підруч.] / І.Г. Улюкаєва. – К. : ВД «Слово», 2016. – 424 с.
16. Шехтман Б. Місцева педагогічна консультація / Б. Шехтман // За комуністичне виховання дошкільника. – 1932. – № 3. – С. 40–43.